

УДК 811.163.41:061(497.11)
930.85:061.6(=163.41)(497.115)
82.0

DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina36-66177>

Оригинални научни рад

Мирјана М. БЕЧЕЈСКИ*

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић

ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ У ИНСТИТУТУ ЗА СРПСКУ КУЛТУРУ ПРИШТИНА – ЛЕПОСАВИЋ (НА ПРИМЕРУ ИСТОРИЈА КЊИЖЕВНОСТИ)**

*„Када јој ишче историју књижевности,
сваки народ изражи своју душу.”*

Предраг Палавестра

Апстракт: Посвећен монографским публикацијама књижевносторијског типа, односно парцијалним историјама српске књижевности Косова и Метохије у издању Института за српску културу Приштина – Лепосавић – историје књижевности Милована Богавца, Драгомира Костића, Сунчице Денић, као и прегледа Ане Мумовић – овај рад представља други прилог у низу радова усмерених на проучавање српског језика и књижевности у оквиру издавачке делатности Института. Полазећи од различитих методолошких приступа њихових аутора, разматрају се домети, ограничења и значај ових књига у обликовању слике о регионалној књижевној традицији. Богавчева хронолошки заснована историја књижевности обимног истраживачког захвата показује вредност систематичног прикупљања грађе и реконструкције културног контекста, док Костићева настојања откривају наглашено критичко-идеолошко становиште и покушај периодизације послератне прозе, чија решења нису општеприхваћена, али су подстакла даља тумачења. Посебно место имају аналитичко засновани историјски прегледи Сунчице Денић, који улазе у поетику појединачних дела, тумаче репрезентативне примере и указују на улогу часописа као средишта књижевног живота, повезујући књижевностетске и историјске аспекте. Истовремено, преглед историја српске књижевности Ане Мумовић поставља шири културни оквир у којем се ови радови могу разумети, као и зависност књижевне историографије од националних и културних идеја. Закључује се да посматране публикације, упркос различитим приступима и појединим спорним судовима, представљају важан корпус за разумевање развоја косовскометохијске књижевности и њеног места унутар система српске књижевности, отварајући простор за даља, уже усмерена монографска проучавања поетика писаца.

Кључне речи: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, издавачка делатност, српска књижевност Косова и Метохије, парцијалне историје књижевности, трајање, Милован Богавец, Драгомир Костић, Сунчица Денић, Ана Мумовић.

* ORCID 0000-0002-2557-7936, becejskim@gmail.com

** Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеном са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број: 451-03-33/2026-03 од 29. 1. 2026. године.

Да историја књижевности није само преглед писаца и дела, већ сведочанство о трајању једне културе у времену (Деретић 2002: 9), показало се нарочито на просторима где је историјско искуство било испуњено прекидима, сеобама и поновним успостављањем културног живота, и где она постаје облик памћења и самопоtvrђивања. Зато није случајно што се, како су уочавали велики историчари књижевности, књижевност једног народа најбоље види на његовим рубовима, а не у средишту – тамо где опстанак традиције зависи од појединачних напора, од институција, као и од воље за одржањем континуитета културног искуства.

У том контексту треба посматрати и издавачку делатност Института за српску културу Приштина – Лепосавић. Текстом „Проучавање српског језика и књижевности у Институту за српску културу Приштина – Лепосавић (На примеру сакупљачког и приређивачког рада у области народне и уметничке књижевности)”, објављеном у претходном броју часописа *Башићина*, као првим прилогом у оквиру ширег истраживања (в. Бечејски 2026: 89–102), представљен је институционални научни оквир у коме се обликовала његова издавачка делатност. Приказом оснивања института, његових научних, културних и националних циљева, као и прегледом објављених публикација по врстама, указано је на континуитет и обим рада у области проучавања књижевности и језика, који је временом добио јасно профилисан институционални карактер. Други део поменутог рада био је усмерен на приређивачки рад у области народне и уметничке књижевности као значајан сегмент издавачке делатности Института, где је најпре указано на непроцејиву вредност пројекта *Синуденијски записи*, који је осмислио, водио и приредио професор Владимир Бован још пре оснивања институције за проучавање српске културе на Косову и Метохији, а потом и на истраживања Велибора Лазаревића у области Левча и Темнића, као други значајан издавачки пројекат Института када је реч о народној књижевности, те на проучавања Љубише Рајковића у области југоисточне Србије. У оквиру анализе приређивачких текстова истакнут је и значај предговора појединим издањима (антологијама, хрестоматијама, изабраним критикама) као местима интерпретације и вредновања књижевне грађе, где су понуђени и модели тумачења одабраних текстова.

Сабирање усмене баштине, приређивачки рад и тумачење текстова били су темељи из којих се природно развила потреба за ширим синтетичким увидом. Из таквог настојања проистичу и монографске публикације књижевноисторијског типа – покушаји да се појединачна сведочанства уклопе у целину и да се разумено искуство сагледа као трајање. Овај рад зато усмерава пажњу на публикације Института које су, било насловом било унутрашњом концепцијом, обликоване као историје књижевности: четири парцијалне историје српске књижевности Косова и Метохије и један преглед историја српске књижевности.

Премда је само једна од тих књига насловљена као историја књижевности, и то *Историја српске књижевности на Косову и Метохији 1850–1941*. (2004) Милована Ј. Богавца, још три књиге имају такве претензије. На то указују њихови наслови или поднаслови, концепција и садржај: *Српска проза на Косову и Метохији* (1945–2000) (2002) Драгомира Костића, *Српски писци на Косову и Метохији* (1871–1941) (2008) и *Пројон и завичај: српска књижевност Косова и Метохије*

(2011) Сунчице Денић. Дакле, реч је о парцијалним историјама српске књижевности. А ту је и *Преглед историја српске књижевности* (2021) Ане Мумовић, који се не бави посебно историјама косовскометохијске књижевности пошто разматра десет најзначајнијих целовитих историја српске књижевности, али показује да је књижевна критика, као и историја књижевности унутар које се књижевна критика развијала, „настала тако што је била усмерена или везана за велике идеје: идеју стварања нације, идеју освајања слободе, идеју стварања државе, просветитељске идеје, естетичке или научне идеје модерне Европе” (Мумовић 2021: 387). Ово тврђење, *mutatis mutandis*, важно је и индикативно и за поменуте историје косовскометохијске књижевности, о чему ће још бити речи. У оквиру тог прегледа разматрају се историје српске књижевности – од Шафарикових и Јагићевих славистичко-филолошких синтеза, преко културно-историјских и национално утемељених концепција Новаковића, Поповића и Скерлића, до каснијих покушаја систематизације и ревалоризације појма књижевне традиције. Историја књижевности се притом показује као облик критичког мишљења који истовремено описује и вреднује, мењајући сопствене методе заједно са појмом књижевности који обухвата, па се као таква може посматрати и у случају парцијалних прегледа књижевности Косова и Метохије.

Будући да је новија српска књижевност на Косову и Метохији у погледу утицаја књижевних праваца мање или више каснила за главним токовима матичне књижевности, Богавчева *Историја српске књижевности на Косову и Метохији 1850–1941*, оправдано је заснована на хронолошком уместо на периодизацијском или тематском принципу. Она се истиче по ширини истраживачког захвата и обиму обрађене грађе, прикупљане три и по деценије по јавним архивима, црквеним ризницама, листовима и часописима (који су излазили у ондашњој турској империји и Старој Србији, и у којима су писци до Другог светског рата најчешће и објављивали), као и породичним архивама, посредством колега, пријатеља и познаника.¹ Њоме су обухваћена и монографским јединицама представљена чак 64 писца, те је разумљив доминантан историјски, односно спољашњи приступ.

Новију књижевност Косова и Метохије аутор посматра „као један регионално сасвим одређен део укупне српске књижевности” и ту уврштаје писце који су рођени на Косову и Метохији или су се ту населили одмах након балканских ратова, и за које је „битно и карактеристично да су у свом културном и књижевном раду били у уској вези с народом ових крајева” (Богавец 2004: 7) – што је критеријум који ће примењивати и остали састављачи историја косовскометохијске књижевности. Он уочава да се и у стилском погледу у књижевном наслеђу Косова и Метохије издвајају два корпуса писаца: они који су рођени у 19. веку и стварали су до Првог светског рата, те писци рођени почетком 20. века и стварали у међуратном раздобљу (Богавец 2004: 9). Углавном је реч о проучавању „скоро потпуно заборављене књижевне и културне баштине у овим српским крајевима” (Богавец 2004: 281),

1 На пример, о књизи Зафира Поповића *Ејистиологија или посланица цара Авара Исусу Христу и Христов одговор*, 1895, која се најпре чувала у Прохору Пчињском, а потом у приватном поседу Надежде Трајковић из Гњилана, Богавец сазнаје захваљујући Милораду Мињи Филићу, страственом истраживачу културне и књижевне баштине Косова и Метохије (Богавец 2004: 55–56).

о великим косовским родољубима који су деловали на свим пољима националног уздизања и чији су духовни видици почивали на основама косовског мита (Бобавац 2004: 11–13), а неретко и о писцима чија је књижевна заоставштина пре плод потенцијалних него остварених могућности и више документарне него књижевно-стетске вредности.²

Новина коју ова књига доноси, а која налази потпору и у неким претходним књижевноисторијским прегледима (уп. Бован 1995: 121–232), јесте померање периодизације нове српске књижевности на Косову и Метохији, односно у Старој Србији, са периода од 1871. године (што је датум објављивања прве приповетке Манојла Ђорђевића Призренца „Потоњи Немањић” у листу *Млада Србадија*) за две деценије унапред, када је Хаџи Серафим Ристић, архимандрит манастира Високи Дечани, објавио своја прва дела (*Акаџисџи и њараклис и Молбено њјеније*, 1850).³ Ипак, Бобавац истиче да „први прави писац нове књижевности Косова и Метохије несумњиво је Манојло Ђорђевић Призренац” (Бобавац 2004: 59).

Сличан је временски и истраживачки захват и сродна концепција књиге Сунчице Денић, *Српски њисци на Косову и Метохији (1871–1941)*, публиковане четири године касније, али се у неким схватањима она битно разликује. Најпре, почетак развоја косовскометохијске књижевности ауторка везује за 1871. годину, тачније за 1868, када Призренац објављује поему *Вилино коло*.⁴ За разлику од Бобаваца, који писању историје косовскометохијске књижевности приступа пре као хроничар, увршћујући у њу писце и дела која имају више историјску и документарну него књижевну вредност, Сунчица Денић је критичар који свој историјски преглед заснива искључиво на књижевним критеријумима, каткада и детаљнијом интерпретацијом одабраног корпуса, бојећи га препознатљивим критичко-литерарним стилем. Њиме је обухваћен 41 писац, као и културни и књижевни листови и часописи, док су они који су се бавили документарним бележењем и сакупљачким и јавним радом на пољу развоја националне културе поменути као значајни културни прегаоци. Денићева указује на значај књижевне периодике у којој су српски писци са Косова и Метохије од средине 19. века објављивали своје радове, јер је само објављивање у часопису подразумевало књижевно признање и укључивање у књижевни живот. Износећи бројне аргументе током кратког историјског прегледа писаца и

2 „Пишући често из разлога који су најмање књижевни, они су, пре свега, желели да оставе сведочанство о тегобном и мучном животу и страдању српског народа на просторима где се укрштају интереси различитих вера и закона, али исто тако да се не забораве турски и арнаутски зулуми, као ни наши стари обичаји и традиција, која се, упркос ненаклоњеним околностима, неговала и опстојавала” (Бобавац 2004: 8).

3 Померање периодизације чини се тим разложније што је Серафим Ристић сва своја дела, међу којима се по документарној и уметничкој вредности истиче *Плач Сџаре Срдије* (1864), објавио до 1864. године (Бобавац 2004: 47, 281–282), и што се Гидеон Јуришић такође појављује на књижевној сцени Косова и Метохије 1852. године са својим *Дечанским ѡвренцем* (Бобавац 2004: 281–282; уп. Бован 1995: 196).

4 Иако је до поеме дошла током сопственог истраживања књижевног дела овог писца, о коме је објавила и монографију *Књижевно дело Манојла Ђорђевића Призренца* (2003), такође у издању Института за српску културу, занимљиво је да ауторка не помера годину у наслову своје књиге, већ овај податак бележи само у фусноти (Денић 2008: 11).

појединачних ауторских поетика, али и језгровите анализе најзначајнијих дела, ауторка с правом констатује да је косовскометохијска новија књижевност, поготово она која се развијала у међуратном периоду, добрим делом „архивска“, затворена у библиотекама по одељењима ретких књига, архивима и музејима. Расута је у периодици, по фасциклама рукописа и заоставштини појединих писаца или породичним архивама до којих је тешко доћи, неретко забрањивана, а делом и уништена, „недовољно је проучавана, недовољно је позната и недовољно афирмисана и присутна“ (Денић 2008: 227–229). Ово истицање може се схватити и као апел будућим истраживачима да се посвете систематичном прикупљању, обради и вредновању ове недовољно истражене и расуте књижевне грађе.

Премда конципирана и као збирка студија и огледа окупљених око теме (изгубљеног) завичаја, књига *Пројон и завичај: српска књижевност Косова и Метохије* Сунчице Денић с једнаким се правом може тумачити и као редуковани историјски преглед развоја новије и савремене косовскометохијске књижевности; јер тема изгубљеног завичаја (уз сва обележја националне етике схваћене као књижевне естетике, и праћене мотивима *јужњачкој јага* и *косовској усуда*) што су га писци, а поготово песници, слутили деценијама пре него што је поново физички изгубљен – јесте и историја новије косовскометохијске књижевности. Прво поглавље, „Српска књижевност на Косову и Метохији од 1868. до 1941.“ представља резиме њене претходне књиге *Српски писци на Косову и Метохији (1871–1941)*, с тим да је почетна граница развоја овде померена са 1871. на 1868. годину. У другом поглављу дат је преглед савремене српске књижевности Косова и Метохије у контексту теме завичаја и завичајности, феномена избеглиштва као феномена привременог живљења, а истраживачки корпус сужен на дела најзначајнијих, дакле већ афирмисаних књижевних стваралаца са простора јужне српске покрајине (Радета Николића, Даринке Јеврић, Моша Одаловића, Аце Ракочевића, Пере Стефановића, Благоја Савића, Слободана Костића, Милице Јефтимјевић Лилић, Радослава Златановића, Александра Б. Лаковића, Даринке Вучинић, Милорада Ивића, Драгише Бојовића, Милоја Дончића итд.), укључујући и њихова дела настала у расејању.⁵ Истакнути су и остали даровити и највише проучавани писци: Вук Филиповић, Владета Вуковић, Лазар Вучковић, Александар Деспотовић, Петар Сарић, Радосав Стојановић и др. У наредним поглављима у разматрање су укључени и „Гласови из гета“ – грачанички, као и косовскомитровачки круг песника, где је језгровито представљено десетак песничких поетика. Тако ова књига добија одлике једног поузданог историјског прегледа савремене српске књижевности у јужној српској покрајини,⁶

5 Песнички глас Даринке Јеврић, највеће поетесе са ових простора, према суду реномираних критичара – и симболички, и буквално, замукао је након њеног физичког измештања из Приштине. „Најаутентичнији поетски језик косовскометохијског поднебља“ (Денић 2011: 90) остао је себи трагично дослеђан.

6 У часопису *Башићина* објављено је неколико узорних синтетичких радова који пружају језгровит увид у развој савремене косовскометохијске књижевности, а потичу из пера њеног великог познаваоца Данице Андрејевић: „Панорама савремене српске поезије Косова и Метохије“ (2003: 91–98), „Савремена љубавна поезија Косова и Метохије“ (2005: 87–96), „Савремена српска поезија Косова и Метохије“ (2006: 253–288). О њима ће бити речи у текстовима посвећеним проучавању књижевности у часопису *Башићина*.

у коме су издвојени и вредновани њени аутентични гласови, као и њене специфичности у односу на матичну књижевност (в. Денић 2011: 167).

Од селективних историјских прегледа косовскометохијске књижевности Институт за српску културу објавио је и књигу Драгомира Костића *Српска проза на Косову и Метохији (1945–2000)* (2002). Она прати у претходном раду поменутој антологију *Свила у њејелу: антологија српске прозе Косова и Метохије 1945–2000*. (2000. – в. Бечејски 2026: 97–98), такође у издању Института, с тим да историјски преглед обухвата 23 аутора – приповедача и романсијера Косова и Метохије, „од Вука Филиповића (1930) до Оливере Декић (1970), међу којима и оне прозе која има граничну вредност између литературе и новинарства, на пример”, како стоји у рецензији, тј. критичком поговору (Ђорђевић 2002: 87). Историјски преглед, као и предговор антологији из ког је настао, доносе изразито критичко тумачење културне и књижевне политике у периоду комунизма. У том оквиру износе се и оцене појединих интелектуалаца – попут Владимира Бована (в. Костић 2002: 6) – који су у идеолошки неповољним условима за српски народ, прихватајући бројне компромисе, настојали да учине конкретне кораке у очувању културне и књижевне традиције на Косову и Метохији, што потврђује и његов пројекат *Сингулентски зайиси*. Истина, наведена културна политика заснивала се на концепту братства и јединства, односно на изједначавању народа и култура, који је у пракси доводио до релативизације и потискивања српског културног наслеђа у јужној српској покрајини. То је условило одбацивање најбоље традиције српске приповедне прозе неговане на овим просторима, чији је врхунац остварен нарочито у међуратном периоду. Као последица забрањивања највећих српских писаца и националних бардова (попут Григорија Божовића), косовскометохијска књижевност Срба након Другог светског рата је „обновљена не као природни наставак књижевности између два светска рата, него као потпуно нова књижевност”, с правом истиче Костић (2002: 6), те је остала регионална, непризната и изван главних токова не само светске и југословенске него и савремене српске литературе.⁷

Уз напомену да се из наведених разлога периодизацијом ове књижевности, уз литерарне, намећу и ванлитерарни утицаји, аутор предговора издаваја три периода у историји послератне српске прозе Косова и Метохије: *традиционалистички* (од рата до 1972. године; најзначајнији представници: Вук Филиповић, Раде Николић, Данило Николић, Божидар Милидраговић и др.), обележен најпре соцреализмом, а потом и продором модернистичких струјања; *модернистички* (1972–1992); најистакнутији ствараоци: Петар Сарић, Миленко Јевтовић, Пера Стефановић и др., у коме писци почињу да стварају у духу модернизма, а потом се враћају традицији реалистичког приповедања; и *архивистички*,

Према смо имали у виду и историје косовскометохијске књижевности чији издавач није Институт за српску културу, попут *Савремене српске књижевности Косова I–II* коју су приредили Драган Стојадиновић, Петар Сарић и Радослав Златановић (1973), оне у овом раду неће бити разматране – како због оквира наше теме, тако и због просторног ограничења.

7 Осећајући непрекидно сужавање свог животног и духовног простора, гушење језика и националних обележја, српски писци су изразили јавни протест у јесен 1985. године у „Отвореном писму” Друштву књижевника Косова, са својих 40 потписа, подсећа Костић (2002: 12).

односно *йосѝмодернисѝички* (крај 80-их и почетак 90-их година, до краја 20. века; главни представници Радосав Стојановић, Ацо Ракочевић, као и низ млађих аутора који су ближи публицистици него наративној прози), који за писце значи (национално) отржење, што се очитује у њиховим делима у тематском и стилском погледу (Костић 2002: 15–16).⁸ Премда је понуђена периодизација само условно прихватљива, попут сврставања романâ Вука Филиповића у *йрадиционалисѝички* период (в. Јефтимјевић Михајловић 2021: 29), аналитички домети „значајни више као топографисање проблема и пишчевих тема, него ли као синтетичко осветљавање квалитета уметничког”, а неки судови искључиви, „прожети негаторским духом” и слабо аргументовани, те је цела књига протка-на теоријско-методолошким и појмовним непрецизностима (в. Ђорђевић 2002: 87–88), овај предговор значајан је у књижевноисторијском смислу за стварање мало другачије перспективе о условима развоја, па према томе и вредновању косовскометохијске прозе у наведеном периоду.

Парцијалне историје књижевности које су биле предмет разматрања овога рада показују различите приступе и перспективе у проучавању косовскометохијске књижевности. Богавчева књига прати хронолошки след, често без дубљег критичког вредновања, али обрађујући велики број заборављених писаца, књижевних и књижевно-мемоарских дела, што јој даје научну и документарну вредност. Костићева књига *Срѝска йроза на Косову и Мейѝохији (1945–2000)*, проистекла из предговора његовој антологији, иако понекад идеолошки обојена и критички строго настројена, указује на важан прекид и силом наметнути „нови почетак” књижевности у јужној српској покрајини након Другог светског рата, уз истакнуту регионалну специфичност и предлог периодизације која није свима прихватљива, али је драгоцене за разумевање развоја прозе на овом подручју. Сунчица Денић пак показује да историја књижевности може бити изузетно креативан и аналитички инструмент: она улази у дубину, критички тумачи репрезентативне примере и открива живе гласове косовскометохијских писаца у њиховој сложености и контексту, правећи преглед најзначајнијих часописа који су служили као расадници књижевности (посебно приповетке), пружајући оригиналну перспективу која повезује књижевноестетско и историјско. *Преѝлед исѝторија срѝске књижевносѝи* Ане Мумовић имплицитно смешта ове косовскометохијске парцијалне историје у шири оквир српске књижевности, пружајући додатни аналитички и теоријски контекст, и показујући како се различите методе истраживања могу креативно комбиновати за разумевање развоја књижевности (на Косову и Метохији).

Тако сагледане, ове историје српске књижевности, свака са својим нагласком и приступом, омогућавају потпунији увид у сложену и често заборављену

8 Другачију поделу, засновану на важним догађајима у формирању косовскометохијске књижевности и друштва предлаже нпр. Владимир Бован. Он такође уочава три периода у њеном развоју: први (1945–1960) обухвата време од појаве листа *Јединсѝиво* до појаве часописа *Сѝремљења*, око ког су се окупљали најдаровитији ствараоци; други период (1960–1981) обележава убрзан развој издаваштва и афирмација већег броја књижевника Срба у јужној српској покрајини; трећи период (1981. до 1994, тј. тренутак у коме Бован пише) карактерише извесан застој, али и уклапање у матичну српску књижевност (Бован 1995: 223).

косовскометохијску књижевну традицију, њене аутентичне гласове и специфичности у односу на матичну књижевност, као и оквир друштвених и идеолошких прилика у којима је настала, показујући да књижевна традиција живи само онда када се непрекидно тумачи, и то као „дијалог старе и нове културе” (Палавестра 1995: 5, 21). Истовремено, оне природно воде ка даљем проучавању монографских публикација посвећених појединачним стваралачким поетикама, како косовскометохијских аутора, тако и српских писаца и критичара уопште, омогућавајући шире разумевање стваралачког континуитета, критичких перспектива и живе критичке мисли у српској књижевности – јер садашњост разуме прошлост тек када открије да је и сама њен природни наставак.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрејевић 2003: Даница Андрејевић. „Панорама савремене српске поезије Косова и Метохије”. *Башићина*, св. 16, 91–98.
- Андрејевић 2005: Даница Андрејевић. „Савремена љубавна поезија Косова и Метохије”. *Башићина*, св. 18, 87–96.
- Андрејевић 2006: Даница Андрејевић. „Савремена српска поезија Косова и Метохије”. *Башићина*, св. 20/2, 253–288.
- Бечејски 2026: Мирјана Бечејски. „Проучавање српског језика и књижевности у Институту за српску културу Приштина – Лепосавић (На примеру сакупљачког и приређивачког рада у области народне и уметничке књижевности)”. *Башићина*, св. 68, 89–102.
- Бован 1995: Владимир Бован. „Народно стваралаштво и књижевност”. *Косово и Метихија ђоком векова – ЗУБЉА*. Прир. Василије Крстић и Ђорђе Лекић. Приштина: „Григорије Божовић”, 121–232.
- Богавац 2004: Милован Ј. Богавец. *Историја српске књижевности на Косову и Метихији 1850–1941*. Лепосавић: Институт за српску културу – Приштина.
- Денић 2003: Сунчица Денић. *Књижевно дело Манојла Ђорђевића Призренца*. Лепосавић: Институт за српску културу – Приштина.
- Денић 2008: Сунчица Денић. *Српски ђисци на Косову и Метихији (1871–1941)*. Лепосавић: Институт за српску културу – Приштина.
- Денић 2011: Сунчица Денић. *Пројон и завичај: српска књижевност Косова и Метихије*. Лепосавић: Институт за српску културу – Приштина.
- Деретић 2002: Јован Деретић. *Историја српске књижевности*. Београд: Просвета.
- Ђорђевић 2002: Милош Ђорђевић. „Историја и стварност”. У књизи: Драгомир Костић. *Српска ђроза на Косову и Метихији (1945–2000)*. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, 85–88.
- Јефтимјевић Михајловић 2021: Марија Јефтимјевић Михајловић. *Мий(о)ђоеђика романа Пеђира Сарића*. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић.
- Костић 2000: Драгомир Костић (избор и предговор). *Свила у ђеђелу*: антологија српске прозе на Косову и Метохији (1945–2000). Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић.
- Костић 2002: Драгомир Костић. *Српска ђроза на Косову и Метихији (1945–2000)*. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић.
- Мумовић 2021: Ана Мумовић. *Пређлед иђторија српске књижевности*. Лепосавић: Институт за српску културу Приштина – Лепосавић.
- Палавестра 1995: Предраг Палавестра. *Историја модерне српске књижевности: Злађно доба 1892–1918*. Београд: Српска књижевна задруга.
- Савремена српска књижевност Косова I–II*, прир. Драган Стојадиновић, Петар Сарић и Радослав Златановић. Београд: Просвета 1973.

Mirjana M. BEČEJSKI

THE STUDY OF THE SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE
AT THE INSTITUTE FOR SERBIAN CULTURE PRIŠTINA – LEPOSAVIĆ
(ON THE EXAMPLE OF HISTORY OF LITERATURE)

SUMMARY

The paper analyses literary-historical monographs published by the Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić, namely publications structured as partial histories of Serbian literature in Kosovo and Metohija: *History of Serbian Literature in Kosovo and Metohija 1850–1941* (2004) by Milovan J. Bogavac, *Serbian Prose in Kosovo and Metohija (1945–2000)* (2002) by Dragomir Kostić, *Serbian Writers in Kosovo and Metohija (1871–1941)* (2008), and *Persecution and Homeland: Serbian Literature of Kosovo and Metohija* (2011) by Sunčica Denić, as well as *An Overview of History of Serbian Literature* (2021) by Ana Mumović.

It appears that these publications do not constitute an unified methodological model, but reveal different approaches to the history of literature. Bogavac bases his study primarily on the chronological principle and extensive archival material, and thus it has a value of a thorough documentary overview. Starting from his preface to the anthology *Silk in Ashes: An Anthology of Serbian Prose in Kosovo and Metohija 1945–2000* (2000), also published by the Institute, Kostić offers periodisation and value judgements which are partially ideologically coloured and not always accepted in criticism, but are significant for understanding the break with interwar tradition and the sense of a “new beginning” after 1945. By contrast, the studies by Sunčica Denić demonstrate that history of literature can act as creative criticism: through analytical interpretation of representative examples and review of literary journals as breeding ground for literary poetics until World War II, she shows that the path of writers from Kosovo and Metohija into literature went through journals, where the very appearance in print meant gaining literary recognition. In this way, the author establishes a connection between literary-aesthetic and historical context. The book by Ana Mumović puts this research into a wider framework of Serbian literary historiography.

Despite different procedures and limitations, the analysed partial histories of literature in Kosovo and Metohija represent an important form of critical thinking and a necessary foundation for further, more narrowly focused study of individual authors and poetics. They are a significant contribution to understanding the development of Serbian literature in Kosovo and Metohija.

Keywords: Institute for Serbian Culture Priština – Leposavić, publishing activities, Serbian literature in Kosovo and Metohija, partial histories of literature, duration, Milovan Bogavac, Dragomir Kostić, Sunčica Denić, Ana Mumović.